

# Politiets forebyggende arbeid mot vold i utelivet

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2014

Kand.nr: 632

Antall ord: 6541

## Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	s. 2
1.1	Begrunnelse for valg av tema.....	s. 2
1.2	Presiseringer og avgrensninger med oppgaven.....	s. 2
2.0	Metode.....	s. 3
2.1	Litteraturstudie.....	s. 3
2.2	Forforståelse.....	s. 4
3.0	Hoveddel.....	s. 4
3.1	Sammenhengen mellom alkohol og vold.....	s. 4
3.2	Politiets forebyggende arbeid.....	s. 6
3.3	Problemorientert politiarbeid.....	s. 6
3.4	Situasjonell kriminalitetsforebygging.....	s. 8
3.4.1	Rasjonell aktør-teorien.....	s. 9
3.4.2	Rutineaktivitetsteorien.....	s. 10
3.5	Situasjonelle tiltak.....	s. 12
3.5.1	Et mer synlig politi.....	s. 12
3.5.2	”Hot spot policing”.....	s. 13
3.5.3	Nulltoleranse.....	s. 16
4.0	Avslutning.....	s. 18
5.0	Referanseliste.....	s. 20

## **1.0 Innledning**

I denne oppgaven vil jeg se på utvalgte metoder politiet kan benytte seg av for å forebygge utelivsvold. Utelivsvolden berører flere aktører og rammer bredt. Det er et problem for offer, gjerningsperson, politi, skjenkesteder, lokalsamfunnet med flere. Med andre ord rammer det bredt og får store kostnader, være seg fysisk og/eller psykisk for ofre, men også økonomisk. I følge Gjeldsvik (2004) koster alkoholrelatert kriminalitet samfunnet svimlende 5,3 milliarder kroner i året.

## **1.1 Begrunnelse for valg av tema**

I løpet av praksisåret ved politihøgskolen har jeg ikke tall på hvor mange ganger vi var involvert i voldshandlinger utført under påvirkning av alkohol. Store deler av utelivsvolden kan relateres til alkoholpåvirkning (Enger, Jakobsen & Melbye, 2011). Det er med på å skape store utfordringer for politiet i løpet av en helg ved at det opptar mye kapasitet for politiet og følgene av voldshandlingene kan få store konsekvenser for flere parter i ettertid.

En ting som slo meg i løpet av dette året og som en følge av et stadig gjentakende mønster mellom utesteder, alkohol og vold var at politiets innsats på dette området virket lite målrettet og kunnskapsstyrt i tillegg til det jeg oppfattet som en generell holdning til at dette var et kjedelig felt å arbeide med. Jeg ønsket derfor i en slik oppgave å se nærmere på hvilke tiltak politiet kunne komme frem til for å gripe fatt i dette problemområdet som da virket noe ”håpløst”. Problemstillingen ble da som følger: *”hvilke forebyggende metoder kan politiet ta i bruk for å forebygge utelivsvold?”*

## **1.2 Presiseringer og avgrensninger med oppgaven**

Det vil i oppgaven være et fokus på hvilke forebyggende metoder politiet har mulighet til å benytte seg av i sitt arbeide med å forebygge utelivsvold. Jeg har valgt å ta for meg situasjonelle tiltak, med begrunnelse i at dette er tiltak som kan utføres ved operativt politiarbeid i utøvelse av den daglige ordenstjenesten.

Det kunne i en slik oppgave være både interessant og relevant å se på hvilke muligheter som ligger i for eksempel lokalorienterte tiltak og samarbeid med andre aktører. På grunn av oppgavens ordbegrensning vil ikke dette bli gjort, men jeg kan allikevel komme noe inn på samarbeid i form av at politiet i sin utøvelse av tjenesten ofte er i situasjoner hvor samarbeid med andre aktører er naturlig og nødvendig.

Utelivsvolden kan sees i sterk sammenheng med alkoholpåvirkning som jeg vil gå nærmere inn på senere i oppgaven. Utesteder med alkoholserving er steder hvor publikum ofte og i større eller mindre grad er alkoholpåvirket og vil bli et utgangspunkt for resten av oppgaven. Med utelivsvold mener jeg i denne oppgaven vold og ordensforstyrrelser som skjer i tilknytning til utesteder og utøves av berusede personer. Med vold mener jeg her legemsfornærmelser og legemsbeskadigelser som dekkes av straffelovens §350, *slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd*.

## **2.0 Metode**

Metode betyr at man følger en bestemt vei mot et bestemt mål og stammer fra det greske ordet "methodos". Vitenskapelig metode blir da en systematisk og planlagt måte å gå frem på for å nå et bestemt mål. Et viktig kriterie blir hvordan man går frem for å få tak i informasjon om virkeligheten, og hvordan man forholder seg til tolkning og analyse av denne informasjonen ( Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Problemstillingen i denne oppgaven vil bli forsøkt besvart med en teoretisk tilnærming. Jeg har innhentet litteratur fra kvalitative og kvantitative studier som allerede er gjennomført. Fordelen med dette er at jeg i løpet av kort tid har tilgang til mye informasjon og jobben blir da hvordan jeg skal forholde meg til informasjonen, hvordan jeg tolker og analyserer teorien og forskningen rundt dette problemområdet (ibid).

## **2.1 Litteraturstudie**

Metoden jeg har benyttet i denne oppgaven er litteraturstudie. Det legger til grunn en god gjennomgang av litteraturen som kan sees som relevant for min problemstilling.

På forhånd valgte jeg ut de ordene jeg mente var relevante i et slikt søk, dette var bla: vold, utelivsvold, vold og alkohol, politiets forebyggende arbeid, utesteder og skjenkesteder. Søkene ble gjennomført i "bibsys" og Google Scholar. Søkene medførte mange treff og en god del som jeg oppfattet som relevante for min oppgave, men også mye som ikke hadde relevans for mitt arbeide. Jeg gjennomførte også et søk i bibliotekdatabasens søkemotor "PIA" etter andre bacheloroppgaver innenfor samme tema. Ved hjelp av litteraturlistene i oppgavene fant jeg frem til mye og relevant litteratur.

Det man må ha i tankene ved en slik fremgangsmåte er at man finner og velger ut den informasjonen som virker pålitelig og som er godt dokumentert. I følge Johannesen, Tufte og Christoffersen (2010) er kjernen i reliabilitet det å skape gjennomsiktighet for leserne om hvordan forskningen er lagt opp, og på hvilken måte datene er innsamlet.

## **2.2 Forforståelse**

Det er viktig å være klar over og bevisst på egen forforståelse innenfor det valgte temaet. I følge Johannesen, Tufte og Christoffersen (2010) fører dette til at den informasjonen vi henter inn blir påvirket av våre egne tolkninger av tidligere opplevelser og hendelser. Videre gjør dette at vi blir påvirket til hva slags informasjon vi innhenter videre og hvordan vi velger å tolke den.

I løpet av praksisåret var jeg mye borte i denne problematikken og jeg har hatt mange opplevelser i forbindelse med slike typer oppdrag. Jeg har forsøkt å være bevisst på dette slik at jeg ikke skal basere oppgaven på egne subjektive vurderinger, men forsøke å objektivt belyse temaet.

## **3.0 Hoveddel**

### **3.1 Sammenhengen mellom alkohol og vold**

Tall fra oslopolitiet viser til at ca. halvparten av alle gjerningspersoner og ofre var alkoholpåvirket på det tidspunktet de utøvde volden (Grytdal & Meland, 2011). Da alkoholrus er den rusen som er mest utbredt på utestedene i Norge er det dette jeg kommer til å fokusere på i denne oppgaven. Dessuten er dette også den rusen som er lovlig i Norge og er

I følge Graham og Homel (2008) kan det ikke påvises en direkte sammenheng mellom det å innta alkohol og utøvelse av vold. Det som de derimot peker på som en faktor til at utøvelse av vold ofte utføres av alkoholpåvirkete personer er at alkoholpåvirkningen fører til at de er mer villige til å ta risiko enn edrue personer og at impulskontrollen og vurderingsevnen svekkes. Graham og Homel (2008) viser og til at alkoholinntak øker fokuset på nåtiden og at konsekvensene handlingene får for ettertiden svekkes, noe som kan bidra til at en økt risiko for voldsutøvelse. Ut ifra egen erfaring som B2 student var dette noe som ofte fremkom i ettertid av personene som ble pågrepet for voldsutøvelse i beruset tilstand, dette med mangel på konsekvenstenkning som følge av rusen.

Personer som fra før av har tilbøyeligheter til å være aggressive generelt sett har større sjanse for at denne aggressiviteten utløses av alkoholpåvirkning (Pernanen, 1996). I løpet av B2 har jeg selv observert dette ved flere anledninger. Man kan ofte forutse hvilke personer som kan komme til å "lage bråk" ved å kjenne til deres oppførsel i upåvirket tilstand og ved å se dette i sammenheng med kveldens alkoholinntak.

Bye og Horverak (2007) foretok en karlegging av det norske drikkemønsteret i tidsrommet 1974-2004 som bla viste at det konsumeres mest alkohol ved høytider, helger og på fest og at nordmenn i motsetning til befolkningen i andre land får i seg en større mengde alkohol når de først drikker. Dette er noe mange har opplevd ved besøk i andre land og kulturer, at det gjerne nytes alkohol til mat og gjerne også nesten hver eneste dag, men at den typiske "helgefyllen" og det store alkoholinntaket per gang man drikker ikke eksisterer slik det gjør i Norge.

Undersøkelsen gjort av Bye og Horverak (2007) viste at den største mengden alkohol blir konsumert i helgene, faktisk rundt to tredjedeler av alle som drikker alkohol gjør dette enten fredag eller lørdag. At hoveddelen av konsumeringen skjer i helgene er ikke noe ukjent og nytt fenomen, men det har oppstått en endring i drikkemønsteret med tanke på atferd og negative hendelser som følge av alkoholkonsumet.

I følge Stene, Thorsen og Lid (2008) er unge svært overrepresentert både blant de som blir utsatt for vold og blant de som blir tatt for voldslovbrudd. Dette gjelder unge i alderen 18-25 år. De som blir utsatt for og også som utøver vold i helgene på og ved skjenkesteder er i all hovedsak menn (Graham & Wells, 2001). At det er unge i alderen 18-25 år som er overrepresentert i denne statistikken kan antakelig til dels forklares med at de også er overrepresentert som deltakere i utelivet.

Olaussen (1995) skriver i sin forskningsrapport *beruselse, utelivsdeltakelse og utsatthet for vold*, at det på midten av 1990-tallet ble registrert en økning i antall politiregistrerte episoder av utelivsvold. Dette så Olaussen i sammenheng med at vi ble stadig mer velstående og at det var en relativt stor økning i antall utesteder.

Denne teorien støttes av Graham og Homel (2008) som peker på at det er en sammenheng mellom antall utesteder innenfor et spesifikt område og antall voldsepisoder i det samme

området. Olausen (1995) hevder at det ikke har vært en god nok kontroll ved økningen av antall utesteder og at denne økningen har ført til at nordmenns drikkevaner blitt endret. Olausen (1995) peker på at når nytelsen av alkohol skjer på utesteder kan det lettere kan føre til mer konflikthulle situasjoner.

Pernanen (2004) sier at det er situasjonen man nyter alkohol i, og ikke bare alkoholen i seg selv som fører til vold. Graham og Wells (2001) viste i et studie at omtrent alle tilfeller av vold som hender på et utested oppstår som følge av den sosiale kontakten mellom personer som er ukjente for hverandre og at det ikke er planlagte hendelser. På bakgrunn av dette kan man tenke seg at det er viktig for politiet i et forebyggende øyemed å være tilstede og synlige på utestedene og i den konteksten hvor volden har lett for å oppstå.

### **3.2 Politiets forebyggende arbeid**

Lie (2011) skriver at å forebygge er å være i forkant og hindre at noe negativt skjer.

Politolovens §2,nr.2. slår fast at politiet skal forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet (Politoloven, 1995).

Forebygging kan like gjerne dreie seg om å løse opp i et allerede eksisterende problem som å motvirke problemet. Ofte har gjerne problemene oppstått, som for eksempel med utelivsvolden, og man må da jobbe for å håndtere problemet som er oppstått og også forebyggende for å hindre at nye problemer av samme type finner sted (Sahlin, 2000).

### **3.3 Problemorientert politiarbeid (POP)**

Grunnleggeren av problemorientert politiarbeid (POP) er Herman Goldstein. Han ønsket å rette politiets oppmerksomhet mot det å forebygge kriminalitet i stedet for å kun reagere i etterkant av at lovbruddet hadde skjedd, noe han mente ville effektivisere politiarbeidet.

POP dreier seg om å analysere problemområder og på bakgrunn av analysene kunne sette inn hensiktsmessige tiltak for å redusere problemene. For at det skal defineres som et problem må det være snakk om gjentatte hendelser, de må ha en sammenheng med hverandre og det må ha en negativ virkning på befolkningen (Lie, 2011). Analysen som benyttes i POP kalles for KATE, der hver bokstav står for en fase i analysen.

Kartlegging/identifisering:

I den første fasen handler det om å kartlegge og identifisere problemet. Det er en forutsetning at det må være en viss mengde og type hendelser innenfor et geografisk område. Når det gjelder problemet utelivsvold er det som tidligere vist tilgjengelig relativt mye data og det kan ut av dette tegnes et visst bilde av problemets omfang. Man må her også få bekreftet at det er et faktisk problem i befolkningen og at det ikke bare er politiets forforståelse som ligger til grunn for oppfattelse av problemet. Det er i denne fasen også viktig å få kjennskap til bla hvem som blir skadelidende av dette problemet og hvilke skader det er som oppstår.

#### Analyse:

Analysefasen dreier seg om å foreta en identifisering og en kartlegging av årsaken til problemene. Det er som nevnt tidligere forsket mye på problemet rundt utelivsvoldsproblematikken og det er samlet inn store mengder data innen temaet. I tillegg har det vært igangsatt prosjekter i flere byer og også i flere land som det kan være interessant å se på i denne fasen. Knutsson og Søvik (gjengitt etter Lie, 2011, s. 314) skriver at det er viktig at politiet ikke fokuserer for mye på de kompliserte bakenforliggende årsakene, men i stedet retter fokuset mot de faktorer det er mulig å påvirke slik at problemet blir mindre eller forsvinner.

#### Tiltak:

I denne fasen handler det om å komme opp med tiltak som har effekt og som er gjennomførbare. Tiltakene skal komme som en følge av kartleggingen og analysen og på bakgrunn av dette opprettes og gjennomføres. Av erfaring ender mange av tiltakene som følge av POP-analyser som situasjonelle tiltak. De ulike situasjonelle tiltakene som kan settes inn vil jeg komme tilbake til litt senere i teksten.

#### Evaluering:

Evalueringen kan deles opp i to former, en prosessevaluering og en effektevaluering. Prosessevalueringen handler om å vurdere hvordan analyseprosessen har foregått. I tillegg vurderes det i hvilken grad tiltakene man kom opp med er blitt gjennomført og evt. hvorfor de ikke har blitt gjennomført i den grad det opprinnelig var tenkt. I effektevalueringen dreier det seg å se på hva slags effekt tiltakene har hatt på problemet. Er problemet blitt mindre eller forsvunnet, eller har det ikke hatt den tenkte effekten? Dersom tiltakene ikke har hatt den ønskede effekten er det fortsatt viktig å dokumentere dette slik at andre i etterkant ikke forsøker med de samme tiltakene i en liknende setting senere. Skulle det vise seg at tiltakene



ikke har fått den ønskede virkningen kan man gå tilbake til tiltaksfasen og forsøke å komme frem til hensiktsmessige tiltak på bakgrunn av den allerede utførte problemanalysen.

POP er avhengig av at alle ansatte i politiet, ledelse så vel som betjenter, har en grunnleggende forståelse av hvordan POP kan utnyttes som strategi og arbeidsform. Det avhenger også av et godt samarbeid og nærhet mellom de som arbeider med strategisk etterretning og analyse på den ene siden og forebygging og den operative virksomhetene på den andre siden (Lie, 2011).

### **3.4 Situasjonell kriminalitetsforebygging**

Situasjonell forebygging har vokst ut fra en antakelse om at kriminalitet oppstår av mulighetene som ligger i de fysiske omgivelsene og hvordan disse omgivelsene blir oppfattet av potensielle lovbrutere. Grunntanken her er at det er enklere å endre situasjonen der lovbrudd oppstår enn å endre personene og deres handlinger (Lie, 2011).

Ronald Clarke viser til 25 ulike tiltak i grunnprinsippene om situasjonell forebygging som skulle kunne forebygge kriminalitet. Disse er igjen delt opp i fem grunnleggende prinsipper for å forebygge kriminelle handlinger; vanskeliggjøre kriminalitet, øke risikoen for å bli oppdaget, minske det potensielle utbyttet av handlingen, redusere provokasjoner og å vanskeliggjøre bortforklaringer (Lie, 2011).

Denne tilnærmingen har vekket stor interesse hos politiet på bakgrunn av at de er enkle og forklare og økonomisk gjennomførbare. Ofte handler det om avgrensede tiltak over kort tid og dermed er det mulig å se om tiltakene har en målbar effekt, noe som vi vet er viktig i politiet. På den annen side har det fra Knutsson (1997) blitt rettet kritikk fra mot situasjonell forebygging som en forebyggingsmodell som går på at perspektivet er uetisk, det gir grunnlag for kriminalitetsfordelinger og at det ikke fungerer sett opp mot vaneforbrytere. Det er også rettet kritikk mot denne formen for forebygging ved at den ikke påvirker de bakenforliggende, de egentlige, årsakene til at kriminalitet oppstår (Lie, 2011)

Tanken er at de omkringliggende faktorene skal endres slik at det blir vanskeligere, eller at det medfører en økt oppdagelsesrisiko ved å begå lovbrudd. En kritikk mot denne tanken er at det blir kritisert for å være kortsiktige løsninger som bare fører til at problemet bare vil flytte seg i tid og geografi, det vil ikke forsvinne. I følge Lie (2011) kan en forflytning av

kriminaliteten skje geografisk, midlertidig, endre mål, taktisk eller en endring av kriminalitetstype.

Mange mener at når det blir satt inn situasjonelle tiltak mot et bestemt område for å forebygge en bestemt type kriminalitet vil lovbruddene bare forflytte seg til et annet område hvor disse tiltakene ikke er iverksatt. Studier gjort opp mot situasjonell forebygging viser derimot at forflytning ikke nødvendigvis skjer, og at dersom det skjer så er det ofte i et begrenset omfang sett i forhold til hvordan det opprinnelige problemet artet seg (Clarke 2000, gjengitt etter Lie, 2011, s. 264). Som tidligere nevnt er de fleste hendelser av vold på utesteder utført i alkoholpåvirket tilstand, noe som fører til mangel på konsekvenstenking og at voldshandlingene oppstår spontant. På bakgrunn av at utelivsvolden ofte oppstår spontant, ofte mellom personer som aldri før har hatt noe med hverandre og gjøre og veldig sjelden fremstår som en planlagt handling, tror jeg ikke at situasjonelle tiltak vil føre til en forflytning av problemet til et annet sted.

Ronald Clarke hevder derimot at det skjer en positiv omfordelingseffekt ved at gjerningspersonene tror at de situasjonelle tiltakene er utberedt i en enda større grad enn det de faktisk er (Clarke 2000, gjengitt etter Lie, 2011, s. 266). I et eksempel viser han til at da man satte inn overvåkningskameraer i 5 av 80 skolebussene i et område i England førte dette til at hærverk og annen uønsket atferd ble redusert i samtlige av bussene av den enkle grunn at barna trodde at det var plassert kameraer i alle bussene (ibid). Med bakgrunn i dette kan man tenke seg at dersom man setter inn hensiktsmessige situasjonelle tiltak mot alle utestedene innenfor et geografisk område, vil dette føre til en positiv utvikling i dette området, men i tillegg få en positiv omfordelingseffekt i de utenforliggende områdene. Denne positive omfordelingseffekten forklarer Clarke med to mekanismer: avskrekking og minsket attraktivitet (ibid).

### **3.4.1 Rasjonell aktør – teorien**

Denne teorien bygger på en antagelse om at mennesket er rasjonelle aktører som ønsker å søke det lystbetonte og unngå det ubehagelige (Lie, 2011). De rasjonelle aktørene veier dermed fordelene med å ta risikoen ved å begå et lovbrudd opp mot de negative konsekvensene lovbruddet kan føre med seg på den andre siden. På bakgrunn av dette foretar de så et rasjonelt valg om de ønsker å begå lovbruddet eller ikke (ibid). Som jeg har sett på tidligere i oppgaven så vil alkoholrusen føre til en økt tenkning på nåtiden og mindre tanker

på hva konsekvensene av handlingene kan føre til. I tillegg skjer ofte voldshandlingene spontant og de fremstår ikke som planlagt, altså de er ikke utført med grunnlag i et rasjonelt valg hvor det er foretatt avveininger av konsekvensene handlingene vil få. Dermed vil det slik jeg ser det heller være hensiktsmessig å drøfte de kommende tiltakene i denne oppgaven opp mot rutineaktivitetsteorien som jeg i det følgende vil gjøre rede for.

### 3.4.2 Rutineaktivitetsteorien

Rutineaktivitetsteorien går ut på at kriminalitet skjer i forbindelse med folks hverdagslige rutiner. Mulighetene for kriminalitet er til stede i folks hverdag og der de oppholder seg mest (Lie, 2011).

Teorien baserer seg på at tre elementer må inntreffe på samme tid for at lovbrudd skal kunne skje. Det må være en motivert gjerningsperson, et passende objekt og mangel på kontroll eller voktere (Lie, 2011, s. 259). Dette illustreres ved hjelp av figuren under.



(Hentet fra Wikipedia 06.05.14)

Denne figuren kan benyttes for å analysere en kriminell handling og for så å kunne målrette de forebyggende tiltakene mot den riktige aktøren i figuren. Clarke og Eck (2003) beskriver tre gjentagende kriminalitetsproblemer ut fra denne figuren. Det første er ulveproblemet (de samme gjerningspersonene som er aktive på forskjellige steder, som sultne ulver som aldri blir mette). Det andre er andeproblemet (de samme ofrene utsettes for lovbrudd av ulike gjerningspersoner) Det tredje er løvens hule (de samme stedene utsettes for lovbrudd av ulike gjerningspersoner og ulike mål). Dette kan sees som løvens hule eller såkalte *hot spots*. Et utested hvor det oppstår stadige slåsskamper er et eksempel på et slikt sted (Lie, 2011).

Videre hevder Clarke og Eck (2003) at alle tre problemene er gjeldende i de fleste lovbrudd og at det mest sentrale i analysen dermed er å finne ut hvilket som er det mest dominerende. For gjerningspersonen er det kontrolløren som er den rette responsen, før offeret er vokteren den rette responsen og for stedet er det den som er ansvarlig for stedet (Clarke & Eck, 2003).

Skal man forebygge kriminalitet i tråd med rutineaktivitetsteorien er det i følge Clarke (1997) fem hovedelementer man bør jobbe ut ifra:

- **Økt anstrengelse** for å utføre lovbruddet. Ved å for eksempel bruke fysiske sperringer, låser og skuddsikkert glass kan man hindre tilgang til målet. Erstatte man de vanlige ølglassene med uknuselige plastglass på utestedene vil dette ha en forebyggende effekt ved at man ikke kan bruke glassene til å slå med. Som nevnt tidligere i teksten fører alkoholpåvirkning til at man lettere blir aggressive og man øker dermed risikoen for at man tyr til vold. Jobber man aktivt mot å hindre overskjenking vil dette også kunne være en forebyggende faktor da man kan se alkohol som et "hjelpemiddel" til å begå lovbruddet, altså volden.
- **Økt oppdagelsesrisiko** ved å styrke både den formelle og den uformelle sosiale kontrollen. Det dreier seg om å øke den naturlige overvåkingen ved at det er folkene som fungerer som voktere i sine daglige rutiner. Her kan man tenke seg mer synlig politi på og rundt utestedene slik at det øker oppdagelsesrisikoen og reduserer anonymiteten til gjestene. En annen mulig løsning er ved hjelp av økt tilgang til videoovervåkning.
- **Redusere utbytte av lovbruddet.** Gevinsten av lovbruddet behøver ikke å være av økonomisk art, det kan dreie seg om hevn, spenning og ære. Ved å innføre en strengere adgangskontroll ved utesteder som er plaget med slagsmål kan man fjerne godene til de som utøver vold ved at de blir nektet adgang til de stedene de ønsker å oppsøke.
- **Redusere provokasjon** kan på et utested for eksempel innebære å gjøre om på miljøet i og rundt utestedet, og da særlig mot slutten av kvelden når det nærmer seg stengetid. Høy musikk, trang plass, mangel på sitteplasser i kombinasjon med det tidspunktet hvor folk er mest ruset er ting som kan skape aggresjon og føre til vold. Ved å spille rolig musikk, gjøre plass til sitteplasser og en bedre belysning kan føre til mindre stress og et mer komfortabelt og rolig miljø og virke forebyggende på volden.

- **Vanskeliggjøre bortforklaringer** er viktig med tanke på at det øker den moralske kostnaden av å begå et lovbrudd. Dette kan gjøres ved å utarbeide regler og instruksjoner som er tydelige og synlige slik at ingen kan si at de ikke så de eller at de har misforstått de. Det bør også fremgå klart og tydelig hva som vil være konsekvensene av å evt. bryte disse reglene eller instruksene.

### **3.5 Situasjonelle tiltak**

Videre i oppgaven vil jeg presentere og se nærmere på enkelte forebyggende prosjekter og situasjonelle tiltak som retter seg mot utelivsvold. Jeg har valgt å ta for meg mer synlig politi, ”hot spot policing” og nulltoleranse. Dette er kun et utvalg og det er absolutt flere tiltak som kunne vært interessante og relevante i en slik oppgave, men pga. oppgavens ordbegrensning ble fokuset lagt på disse områdene.

#### **3.5.1 Et mer synlig politi**

Ropet om et mer synlig politi i gatene er ikke ukjent for de fleste og det har fra politisk hold vært et ønske om dette i det offentlige rom i lengre tid. Politiet er ikke bare kriminalitetsbekjempere, men også trygghetsskapere (Lie, 2011). Det har vært gjennomført flere prosjekter hvor man har sett på om et mer synlig politi som et situasjonelt tiltak ved å øke politibemanningen i et område for å se om det fører til endringer i kriminalitetsbildet.

I 1970-årene ble det gjennomført et eksperiment kalt ”The Kansas City preventive patrol experiment”. Det som her ble gjort er at det patruljeringen i Kansas gikk fra ingen til tredoblet patruljeringen i løpet av en ett-års periode. Det eksperimentet viste var nedslående for de som støtter tanken om ”mer politi i gatene”, nemlig at den økte synligheten verken reduserte kriminaliteten eller økte befolkningens opplevelse av trygghet (Lie, 2011).

Det vesentlige å trekke ut av disse eksperimentene og prosjektene som har vært gjennomført er at det ikke handler om å få flest mulig politi ut i gatene og gjennomføre tilfeldig patruljering uten noe uttalt mål eller mening. Dette kan tvert imot skape en usikkerhet i befolkningen ved at politiet plutselig setter i gang en intens patruljering i områder hvor det er en lav andel av kriminalitet (Lie, 2011). Det kan tyde på at det i stedet for, eller helst i tillegg til, en generell bemanningsøkning i politiet vil være mer hensiktsmessig og formålstjenlig å derimot øke synligheten der hvor det behøves. Dette vil jeg komme mer tilbake til under neste punkt, ”hot spot policing”.

Aas m.fl. (2010) viser til i sin rapport ”Trygghet i det offentlige rom” at det er alminnelig oppfatning blant den norske befolkningen at en økning i politibemanningen vil føre til redusert kriminalitet og samtidig bidra til å øke folks trygghetsfølelse. Det fremgår også av rapporten at det som følge av politiets økte tilstedeværelse oppstår en ambivalens i befolkningen med tanke på opplevd trygghet. Dette begrunnes med måten politiet utviser sin tilstedeværelse og at hvordan folk opplever eller føler trygghet er en subjektiv opplevelse. Det kan skape en opplevd utrygghet blant lokalbefolkningen dersom politiet er synlige på steder som i utgangspunktet ble oppfattet som trygge, fordi da tror publikum at det har hendt noe (Aas, Runhovde, Strype & Bjørge, 2010).

Skal et mer synlig politi og en økt politibemanning være hensiktsmessig er ikke det viktigste at de er ute og patruljerer områder i større grad enn tidligere, men heller hvordan denne patruljeringen foregår. Koblingen mellom synlig politi og økt trygghet er for enkel hevder Finstad (2000). Tar patruljene seg tid til å gå ut av bilen og kommunisere med lokalbefolkningen vil de være mer til stede for de som de skal beskytte og samtidig vil det kunne oppleves at de er tilgjengelige slik at det kan være med å øke den opplevde tryggheten. Gjennom kommunikasjon kan befolkningen få vite grunnen til politiets tilstedeværelse og dermed kunne avdramatisere situasjonen (ibid).

I tillegg er det viktig at det gjøres på de rette stedene, der hvor kriminalitet faktisk finner sted og hvor publikum faktisk opplever utrygghet. Forskerne har konkludert med at en tilfeldig patruljering, uten at det er basert på gode lokale analyser over hvor patruljeringen bør foregå, ikke øker publikums trygghet (Kelling m.fl, 2003, gjengitt etter Lie, 2011, s. 226). Som nevnt er POP et utmerket verktøy til å foreta nettopp en slik analyse (punkt 3.3).

### **3.5.2 Hot spot policing**

I rutineaktivitetsteorien blir det beskrevet et gjentakende kriminalitetsproblem som kalles for ”løvens hule” eller såkalte ”hot spots”. Det dreier seg om at det er de samme stedene som gjentatt utsettes for kriminelle handlinger av forskjellige gjerningspersoner og ulike mål eller ofre. Graham og Homel (2008) peker som nevnt på at det er en sammenheng mellom antall utesteder i et område og antall voldshendelser i det samme området (punkt 3.1). Av Clarke og Eck (2003, gjengitt etter Lie, 2011, s.260) blir et utested som til stadighet opplever slåsskamper, av ulike personer, definert som et godt eksempel på en ”hot spot”.

Til forskjell fra den tradisjonelle patruljeringen som til tider virker som at blir utført litt på måfå, rutinepreget og ”fordi det alltid har vært slik”, vil det med denne strategien geografisk avgrense patruljeringen mot ”hot spot” stedene. Disse ”hot spotene” for kriminalitet blir til ved en analyse av data, slik kan man finne frem til hvilke typer lovbrudd, hvilke steder og hvilke tider, såkalte ”hot times”, som går igjen (Block and Block, 1995; Eck and Weisburd, 1995; Sherman, Gartin, and Buerger, 1989; Taylor, Gottfredson, and Brower, 1984; Weisburd and Green, 1994, gjengitt i Eck et al. 2005).

Braga (2007) undersøkte i sin forskningsrapport ”The effects of hot spot policing on crime” effekten av ni ulike ”hot spot”- strategier. I syv av disse ni studiene rapporteres det om en nedgang i kriminaliteten og at dette kan sees sterkt i sammenheng med politiets fokuserte og systematiske innsats opp mot problemområdene. Dette støttes opp av Holmberg (2006, gjengitt etter Jørgensen, 2010) som skriver at jo mer målrettet politiet fokuserer på ”hot spots” og ”hot times” hvor det begås mye kriminalitet, jo mer effektiv kan reduksjonen av de kriminelle handlingene bli.

I den samme rapporten ble det også vist til at ”hot spot policing” heller ikke kunne dokumentere en negativ forflytning av kriminaliteten. Snarere tvert i mot ble det i fire av fem studier påvist en positiv omfordelingseffekt ved at også i de nærliggende områdene ble det en reduksjon i kriminaliteten (Braga, 2007).

Det er ikke nødvendigvis slik at det er en økning av antall politi/politipatruljer i et problemområde, eller ”hot spot” som i seg selv reduserer kriminalitet, men at det er hvordan patruljeringen foregår som fører til en økt trygghet i lokalbefolkningen (punkt 3.5.1). Dette støttes av ”B.A.N.D. – prosjektet” som ble gjennomført i Burnley. Her gjennomførte politiet patruljering av ”hot spots” til ”hot times” på bakgrunn av en analyse utført av utelivsvolden. Slik målrettet de innsatsen på de rette stedene til de rette tidene. Publikum oppfattet at politiet patruljerte mellom de mest utsatte stedene og fikk da et inntrykk av et tilstedeværende politi. Dette førte igjen til at de følte en økt trygghet til tross for at den generelle bemanningen ikke var økt (Burnley police station, 2005).

En fordel med å arbeide ut i fra ”hot spot policing” er at det er definert et klart problemområde, hvilke tidspunkter det oftest begås kriminelle handlinger og at det er klart

hva slags handlinger politiet er på utkikk etter. Dette kan være med å bidra til en mer oversiktlig arbeidssetting for politibetjentene som utfører patruljeringen i disse områdene.

På den annen side kan det være en ulempe dersom politibetjentene utfører patruljering i de samme områdene og på de samme stedene hver gang de jobber helg. Det kan føre til at oppdraget blir rutinepreget og at de ikke etter hvert fremstår på en slik måte som ønsket, nemlig at de viser tilstedeværelse og oppsøker publikum i like stor grad. Etter hvert kan det og føre til en dårligere oppslutning mot det å jobbe opp mot disse "hot spotsene". Dette er noe jeg selv kjenner meg igjen i fra praksisåret at natt til lørdag hvor vi er tilstede på eller utenfor utestedene så blir det fort kø på samband så fort det er en annet oppdrag tilgjengelig, fordi "alt annet er mer spennende enn å lempe fyll" for de som har jobbet i etaten i lengre tid enn oss ferske.

Ser man på "hot spot policing" opp mot de fem hovedelementene for å vanskeliggjøre kriminelle handlinger som Clarke (1997) utarbeidet kan det å rette fokuset opp mot problemutestedene øke anstrengelsen for de som begår lovbrudd av voldskarakter (punkt 3.4.2). Dette med bakgrunn i at politiet som voktere på utestedene fører til at eventuelle lovbrøyttere vil få mindre handlingsrom og forhåpentligvis fører politiets økte tilstedeværelse i seg selv til at de potensielle lovbrøytterne velger å ikke gjennomføre sine handlinger. Det vil også i tråd med Clarke sine teorier øke oppdagelsesrisikoen for lovbrøytterne og at de avstår fra handlingene fordi de frykter konsekvensene dette vil få i form av eventuelle strafferettslige reaksjoner.

Det har vist seg at "hot spot policing" i det tidsperiodene tiltaket har vært gjennomført har hatt en positiv effekt (Holmberg 2006, Braga 2007). Det er i tillegg en relativt lite kostnadskrevenende form å jobbe på og kan dermed la seg gjennomføre til tross for de trange budsjettene politiet opererer med. Imidlertid faller ofte kriminaliteten tilbake til gamle nivåer da tiltaksperioden er over.

En mulig forklaring på dette er at "hot spot policing" fungerer som en buffer mot voldsepisoder der og da, men at det som nevnt tidligere ikke går inn og gjør noe med de bakenforliggende årsakene til at volden oppstår. Dette er som kjent en kritikk rettet mot situasjonelle tiltak generelt og ikke "hot spot policing" som arbeidsmetode spesielt.



### 3.5.3 Nulltoleranse

Nulltoleransemodellen baserer seg på den såkalte Broken Windows-teorien som så dagens lys i New York på midten av 1990 tallet (Wilson og Kelling, gjengitt i Lie, 2011). I fra 1990 til 1996 var det en vesentlig nedgang i kriminaliteten i New York. Antall drap ble redusert med nærmere 40 %. Annen volds- og vinningskriminalitet ble redusert med omtrent tilsvarende tall. Æren for dette ble gitt til New York politiets innsats og inngripen mot smålovbrudd og ordensforstyrrelser, også kalt for nulltoleransemodellen (Lie, 2011).

Denne modellen går i hovedtrekk ut på at politiet skal reagere og gripe inn ved alle former for lovbrudd og ordensforstyrrelser. Menneskene som begår disse lovbruddene eller ordensforstyrrelsene skal fjernes fra gatebildet.

Broken Windows-teorien, eller knuste ruter, illustrerer et bilde på hvordan forfall i et nabolag kan skape grobunn for kriminalitet og uorden. Får en knust rute stå ødelagt over tid, gir dette signaler til beboerne at her er det ingen som bryr seg. Dersom det ikke blir gjort noe med dette vil det fort bli slik at ytterligere forfall og ødeleggelse vil kunne komme til å prege nabolaget (Lie, 2011).

Dette støttes det opp under av Wilson og Kelling (1993, gjengitt i Lie, 2011) som hevder at forseelser og mindre alvorlige lovbrudd i lengden vil føre til alvorligere forbrytelser og kriminalitet. Dette som følge av en svakere sosial kontroll i omgivelsene hvor dette ikke blir tatt tak i.

Den norske forskeren Tatanya Valland (2009, gjengitt etter Lie, 2011, s. 219) er kritisk til bruken av nulltoleranse på bakgrunn av at det reduserer politiets handlingsrom fordi nulltoleranse fører til at politiets skjønn ikke vektlegges. Hun hevder at dette fører til at verken situasjonen, personen, historien eller konteksten som lovbruddet fant sted i blir tatt hensyn til ved en slik modell.

Sett opp mot utelivsvold kan politiets bruk av politilovens § 7 (håndhevelse av offentlig ro og orden) og §9 (inngrep overfor berusede personer) være verktøy ved at man kan bortvise overstadige berusede personer og dermed fungere forebyggende med tanke på voldsproblematikken. Grunnlaget for å gripe inn etter disse hjemlene er bla tid- og sted

avhengige og det krever en stor grad av skjønnsutøvelse fra politibetjentenes side. Jeg velger videre å ikke redegjøre i noe større grad for hjemler og grunnlag for bruk av disse lovene.

Ved å gi en potensiell gjerningsperson et pålegg om å fjerne seg fra sentrumsområdene vil kunne være viktig sett i sammenheng med skjenkestedenes avvisning av overstadig berusede personer. Det vil også kunne forebygge vold ved å øke anstrengelsen for potensielle gjerningspersoner (punkt 3.4.2). Dersom personene som er nektet inngang eller kastet ut fra utestedene på grunn av overstadig beruselse skal få fortsatt oppholde seg i sentrumsområdene, vil dette kunne være en faktor som øker risikoen for at de utover vold (punkt 3.1)

På den annen side medfører bortvisning en del utfordringer. Som nevnt overfor krever håndhevelsen av disse lovene en stor grad av skjønn fra politiets side. Skal dette fungere forebyggende i praksis krever det at politiet må foreta en "utvelgelse" av potensielle gjerningspersoner på bakgrunn av skjønn, eller det såkalte politiblikket, som Finstad (2000) kaller det. Klarer man å avgjøre hvilke personer som av kun objektive grunner skal bortvises eller er det en risiko for at det vil skje en subjektiv utvelgelse på bakgrunn av for eksempel kjennskap og/eller politibetjentenes stereotypiske oppfatning av hvordan en gjerningsperson ser ut og oppfører seg?

En mulig løsning på problemet med ulik håndheving av loven ville være å utarbeide et felles prinsipp om nulltoleranse i disse tilfellene. Det krever da at alle polititjenestemenn i samme område handler likt overfor overstadig berusede personer som begår lovbrudd eller ordensforstyrrelser. Det være seg at personen blir bortvist fra et definert sentrumsområde med pålegg om å holde seg vekk i 24 timer, følges ikke dette opp vil det føre til et arrestopphold frem til vedkommende er edru.

Utfordringene ved en slik gjennomføring vil være flere. Hvordan avgjør man hvem som er overstadig beruset? Hva er akseptabel beruselse og hva er ikke akseptabelt? Skal man gjennomføre en nulltoleranse i slike tilfeller vil det slik jeg ser det kunne føre til at langt flere personer vil være gjenstand for inngrep fra politiet enn slik det er i dag. Og i mange av tilfellene ville det antagelig være effektivt med tanke på å forebygge voldshandlinger ved at potensielle gjerningspersoner blir fjernet fra stedet, jf. Broken Windows-teorien. Allikevel tror jeg det vil bli minst like mange som opplever dette som et urettferdig inngrep og en krenkelse fra politiets side som igjen på sikt kan føre til manglende tillit til hvordan politiet jobber og ikke bidra til å skape en trygghetsfølelse (punkt 3.5.1).

Kostnadene ved en slik håndhevelse og inngripen tror jeg vil bli uhensiktsmessige store i forhold til hvordan en forventet gevinst kan tenkes.

#### **4.0 Avslutning**

Oppgaven har forsøkt å redegjøre for utvalgte situasjonelle tiltak som politiet kan ta i bruk for å forebygge utelivslodden. Situasjonelle tiltak ble valgt med bakgrunn i at de kan utføres i den daglige ordenstjensten og behøver ikke være så krevende å implementere, verken økonomisk eller praktisk. I tillegg har det vist seg at situasjonelle tiltak er effektive virkemidler for å ta tak i et problem og gjøre noe med det i løpet av en relativt kort tidsperiode.

POP er et verktøy som politiet burde etter mitt syn kunne benyttet seg mer av, i den grad det er mulig pga kunnskap og økonomi, da dette er et godt verktøy for å målrette og effektivere innsatsen ved alle former for operativt politiarbeid, så også opp mot utelivsvold.

Skal et mer synlig politi og en økt politibemanning være hensiktsmessig er ikke det viktigste at de er ute og patruljerer områder i større grad enn tidligere, men heller hvordan denne patruljeringen foregår. Det kan i noen tilfeller som vist virke mot sin hensikt, ved at folk oppfatter steder de tidligere oppfattet som trygge, som utrygge på bakgrunn av politiets kraftige økte tilstedeværelse. Trolig vil et mer synlig politi være en god løsning i samarbeid med "hot spot policing" som igjen bygger på analyser utarbeidet gjennom et POP prosjekt.

"Hot spot policing" som arbeidsmetode fremstår for meg som en hensiktsmessig måte å målrette innsatsen på, noe tidligere gjennomførte prosjekter understøtter. Som vist kan "hot spot policing" også bidra til at potensielle lovbrøttere vil oppleve økt anstrengelse for å gjennomføre voldshandlingene og også en økt oppdagelsesrisiko, noe kan ha en positiv virkning ved at de avstår fra handlingene. Det har imidlertid vist seg at kriminaliteten ofte faller tilbake til gamle nivåer etter at tiltaksperioden er over.

En form for nulltoleranse hvor man i større grad benytter seg av bortvisning er diskutert opp mot at personer som er overstadig beruset bør fjernes fra utestedenes omgivelser. Sett opp mot sammenhengen mellom alkohol og vold kan det tyde på at det ville minsket risikoen for voldshandlinger. De mulige negative konsekvensene kan allikevel bli relativt store slik at det kan virke som et uforholdsmessig og urettmessig inngrep overfor mange av deltakerne i utelivet.

En kritikk mot situasjonelle tiltak er at de ikke påvirker de bakenforliggende årsakene til at kriminalitet, i dette tilfellet utelivsvold, oppstår. Viktigheten av å jobbe mot å senke beruselsesgraden blant deltakerne i utelivet virker for meg tydelig, sett i sammenheng med påvirkningen alkohol har på voldsutøvelse. Dette er imidlertid noe politiet må ta tak i sammen med skjenkestedene og utelivet generelt.

## Referanseliste

Aas, G. Bjørge, T. Runhovde, S. og Strype, J. (2010) *Trygghet i det offentlige rom : i åtte norske kommuner og bydeler / Geir Aas [et al.]*. Oslo : Politihøgskolen.

Braga, A. A. (2007). *The effects of hot spot policing on crime*. Oslo: The Campbell collaboration.

Burnley police station. (2005). B.A.N.D. - Burnley against nighttime disorder. Hentet 01.05.14. fra [www.popcenter.org/library/awards/tilley/2002/02-22\(W-p\).pdf](http://www.popcenter.org/library/awards/tilley/2002/02-22(W-p).pdf)

Bye, E.K. og Horverak, Ø. (2007) *Det norske drikkemønsteret : en studie basert på intervjudata fra 1973-2004 / Øyvind Horverak, Elin K. Bye*. Oslo : SIRUS.

Clarke, R.V. og Eck, J. (2003) *Become a problem solving crime analyst : in 55 small steps / Ronald V. Clarke, John Eck*. London : Jill Dando Institute of Crime Science.

Clarke, R.V. (1997) *Situational crime prevention : successful case studies / Ronald V. Clark, editor*. New York : Harrow and Heston.

Eck et al. (2005). Hentet 27.04.2014 fra <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/209393.pdf>

Enger, A., Jakobsen , E. W., & Melbye, C. S. (2011). *Utredning mellom sammenheng mellom sjenketider og vold*. NHO Reiseliv. Oslo: Menon Business Economics.

Finstad, L. (2000) *Politiblikket / Liv Finstad*. Oslo : Pax.

Gjelsvik, R. (2004) *Utredning av de samfunnsmessige kostnadene relatert til alkohol / Roar Gjelsvik*. Bergen : Rokkansenteret.

Jørgensen, T.T. (2010) *"Hot spots" : en effektevaluering af Københavns politi særlige indsats mod vold i nattelivet / Tanja Tambour Jørgensen*. Justisministeriets Forskningskontor.

Lid, S. Stene, R.J. og Thorsen, L.R. (2008) *Mindre vinning og mer rus : kriminalitet / Reid J. Stene, Lotte R. Thorsen og Stian Lid.*

Lie, E.M. (2011) *I forkant : kriminalitetsforebyggende politiarbeid / Elisabeth Myhre Lie.* Oslo : Gyldendal akademisk.

Graham, K. og Homel, R. (2008) *Raising the bar : preventing aggression in and around bars, pubs and clubs / Kathryn Graham and Ross Homel.* Cullompton : Willan.

Graham, K og Wells, S. (2001). *Aggression among young adults in the social context of the bar / Kathryn Graham and Susan Wells. Addiction Research and Theory, 9 (3), 193-219.*

Grytdal, V. og Meland, P. (2011) *Vold i Oslo 2009 : en analyse av voldsanmeldelser fra 2. halvår 2009 / Veslemøy Grytdal og Pål Meland.* Oslo : Oslo politidistrikt, Strategisk stab.

Christoffersen, L. Johannessen, A. og Tufte, P.A. (2010) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode / Asbjørn Johannessen, Per Arne Tufte og Line Christoffersen.* Oslo : Abstrakt.

Knutsson, J. (1997). *Kriminalitetsforebygging i et situasjonelt perspektiv. / Johannes Knutsson.* Oslo: Politihøgskolen.

Olaussen, L.P. (1995). *Beruselse, utelivsdeltakelse og utsatthet for vold / Leif Petter Olaussen.* Oslo: Politihøgskolen Forskning.

Pernanen, K. (2004) *Alkohol og vold / Kai Pernanen.* Oslo : Sosial- og helsedirektoratet.

Pernanen, K. (1996) *Sammenhengen alkohol - vold / Kai Pernanen.* Oslo : Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning.

Sahlin, I. (2000) *Brottsprevention : som begrepp och samhällsfenomen / Ingrid Sahlin.* Lund : Arkiv förlag.

**Lover:**

Lov om politiet (politiloven). Hentet 08.05.14 fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53?q=politiloven>

**Selvvalgt pensum:**

Graham, K. og Homel, R. (2008) *Raising the bar : preventing aggression in and around bars, pubs and clubs* / Kathryn Graham and Ross Homel. Cullompton : Willan. (286 sider)